

LUNDS
UNIVERSITET

Är sociallagstiftningen skälig?

-Om skälig levnadsnivå för barn i familjer med försörjningsstöd.

FORSA 1 oktober Linköping

Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö

- Studien genomförd tillsammans med Tapio Salonen, Malmö högskola samt Torbjörn Hjort Socialhögskolan Lunds universitet.
- Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö består främst av forskare vars uppdrag är att utifrån vetenskaplig evidens utarbeta konkreta strategier för att minska ojämlikheten i staden.
- Barnfattigdom är ett av de prioriterade områdena. Malmö har Sveriges högsta andel av fattiga barn.

Intervjuer med socialtjänsten i Malmö

Intervjubaserad studie: 10 handläggare och 10 chefer inom varje stadsdelsförvaltning, totalt 20 intervjuer.

Tre övergripande teman:

1. Organisering och handlingsutrymme, såväl vad gäller verksamhet som enskild handläggare.
2. Uppfattningar om riksnormen: nivåer, konstruktion och utveckling.
3. Förhållningssätt till ansökningar över norm.

STOCKHOLMS STADSMISSION

Box 2266, 103 17 Stockholm
08-78 78 600, info@stadsmissionen.se
www.stadsmissionen.se

Anna Angelin
Socialhögskolan Lunds Universitet Box 23
221 00 LUND

Mamma, varför har inte jag någon vinterjacka?

Kylan och mörkret kryper närmare, ännu en vinter är på väg. Tunna jackor byts ut mot fodrade, lågskor mot kängor. Många familjer ser fram emot mys med tända ljus. Men för några är hösten en extra tuff tid. Många ensamstående mammor ligger sömnlösa, oroade över hur pengarna ska räcka till det mest nödvändiga; mat, hyra, el, vinterkläder och varma skor till barnen. Trots att de vänder på varje krona är pengarna slut. Många är desperata, i behov av akut hjälp.

Jag skickar med ett av alla de brev vi har fått från mammor som förtvivlat kämpar för sina barn. En del kan vi hjälpa, men våra resurser räcker inte till alla. Inte på långa vägar.

Du kan förändra livet för en barnfamilj

Till oss kommer barnfamiljer som på olika sätt har hamnat i fattigdom. Trycket har ökat under de senaste åren. Med ditt stöd kan familjerna få hjälp att tillgodose sina basbehov. Vi arbetar även med att ge familjerna bättre förutsättningar att förändra sin livssituation.

För att hjälpa barnfamiljer som lever i fattigdom är vi helt beroende av ditt stöd. Sätt in din gåva via inbetalningskortet nedan så går pengarna till vår familjeverksamhet.

Anna Angelin

Majblomman i samarbete med socialtjänsten

Vi samarbetar gärna med socialtjänsten för kunskapsöverföring och i särskilda fall med stöd till enskilda barn för sådant som socialtjänsten inte ska ge bidrag till. När försörjningsstödet inte räcker är det vanligt att socialsekreterare hjälper sina klienter att söka pengar från fonder, stiftelser och ideella föreningar. Vi har noterat att allt fler socialsekreterare hänvisar sina klienter till Majblomman och på många håll utgör dessa ansökningar en betydande andel av ansökningar som Majblomman hanterar. För att ett samarbete ska fungera är det viktigt att klargöra våra respektive roller. För Majblommans del gäller följande:

6) Majblomman beviljar bidrag till sådant som gör att barnet kan delta i gemenskapen med sina kamrater i skolan och på fritiden. Vi delar endast ut mindre belopp. Det handlar om konkreta ändamål men inte till sådant som socialtjänsten har skyldighet att bevilja enligt socialtjänstlagens mål i 1 kap samt 2 § *När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn avses varje människa under 18 år.*

7) I de fall Majblomman beviljar bidrag till familjer som uppbär försörjningsstöd får bidraget inte innebära en reduktion av försörjningsstödet.

Ett komplement till statistiska analyser är berättelserna om upplevd barnfattigdom

Den vuxna människan som har genomlevt sin barndom i ständig brist och försakelse – hur ser hans värld ut? Vilka beslut fattar han som grundar sig i just barndomen? Man blir ett märkligt barn, fyllt med vuxna tankar om brist, tillhörighet, avsaknad. Man blir också oerhört lätt ett barn fyllt av vrede. Att vara fattig och barn är som att leva innesluten i en glasburk. Du kan se allt men inte vidröra någonting.

Jag vet också att fattigdom är ett pris som man betalar långt upp i vuxen ålder. Fortfarande kan jag öppna kylskåpsdörren hemma bara för att övertyga mig själv om att det finns mat. Alltid tror jag att allting skall ta slut. Fattigdomen är till sin natur kränkande, särskiljande. Den säger till barnet: ”Du duger inte. Du räcker inte till.”

Kristian Lundberg, utdrag ur krönikan ”Du skall icke existera”

En oskälig levnadsnivå

- Riksnormen anses av de flesta vara för låg och främst anpassad för kortvariga bidragsbehov.
- Många anser att när det gäller långvariga bidragsbehov garanterar riksnormen inte en skälig levnadsnivå
- De intervjuade anser att normen för de långvariga hushållen borde ses över då den inte tillgodoser en skälig levnadsnivå.

Tillfällig kris eller långvarig försörjning

- Flera av de intervjuade betonar att faktiska rimliga levnadskostnader inte överensstämmer med beräkningarna eftersom dessa bygger på föreställningen om socialbidraget som ett tillfälligt krisstöd. De som realistiskt sett är helt chanslösa på dagens arbetsmarknad uppmärksammas också av flera eftersom de troligen alltid kommer leva på försörjningsstöd. Systemet uppfattas inte vara anpassat till de livssituationer där socialbidragstagandet är långvarigt eller “permanent”.
- Flera av dem uttrycker såväl beundran som förundran över att klienterna kan få det att gå runt.
- Svårast att klara sig på normen har barnfamiljerna, särskilt ensamstående mammor.

Riksnormen kan alltså inte oproblematiskt jämföras eller betraktas som ett riktmärke eller garant för att skälig levnadsnivå kan uppnås, framförallt inte för de långvariga hushållen.

Ett ökat fokus på barnfattigdom och barnperspektiv

- Den generella uppfattningen är att barnperspektiv blivit allt mer framträdande inom ekonomiskt bistånd i Malmö stad.
- Barn urskiljs som en särskild kategori socialbidragsmottagare som skall hållas "skadelösa" så långt som möjligt. Ofta motiveras detta utifrån moraliska grunder. *"Barnen är alltid oskyldiga om man säger så"*.
- Barn beskrivs som berättigade mer hänsyn, generositet och utredning avseende individuella behov.

Att öka skäligheten. Strategier för att tillförsäkra en skälig levnadsnivå

- Bevilja ansökningar ”över norm” där möjlighet finns att godta skäliga utgifter för livsföringen i övrigt. Dessa får en kompensatorisk funktion där man ser att familjen inte klarar sig på normen och därför beviljar extra för ansökningar om saker som egentligen ingår som en post i den ordinarie riksnormen t.ex. fritid och kläder för barn.
- Göra hembesök för att kunna göra en bedömning av behov av hemutrustning, samtala kring barnens behov av t.ex. fritidsaktiviteter och få en helhetsbild av barnets situation.
- Ifall familjen haft bistånd under längre tid anses beviljanden över norm rimliga och nödvändiga och biståndsbedömningen blir mer ”liberal”.

Risker med ”över norm” beviljanden

- Risken för godtyckliga beslut ökar.
- Extra och tidskrävande arbetsbörda för att handlägga dessa samt kontroll av kvitton efteråt.
- Spridningsrisk där andra biståndstagande familjer får veta vad andra fått till sina barn och hushåll och då anser sig berättigade detsamma i rättvisans namn.

Att kompensera och normalisera

- Andra vägar att minska barnfattigdomen och öka skälighet är ofta av mer kompensatorisk och normaliserande karaktär, t.ex. att ge bättre möjligheter till datorer samt kostnadsreducerad kultur och fritid.
- Att bevilja pengar till fritidssysselsättningar eller cyklar för barn.

Hur vill man reducera barnfattigdom och ge en skäligare levnadsnivå?

- De intervjuade anser att den bästa insatsen mot barnfattigdom är att verka för att öka föräldrarnas möjligheter på arbetsmarknaden. Man vill arbeta aktivt med detta på ekonomiskt bistånd.
- För att kunna göra detta inom ekonomiskt bistånd krävs ökade resurser, mindre personalomsättning samt tid och utrymme inom tjänsten för aktivt socialt arbete med fokus på arbete mot självförsörjning.

Hinder i att arbeta för att tillförsäkra barnen en skälig levnadsnivå?

- Det saknas inte vilja men däremot tid och resurser. Hembesök är t.ex alltför tidskrävande.

”Alltså, om jag skulle träffa en familj i veckan, hade det tagit mig ett år innan jag hade träffat alla mina barnfamiljer. Så jag känner, att jag kan inte ge alla barnfamiljer det de faktiskt behöver. Jag kan inte”.

- Stor personalomsättning inom ekonomiskt bistånd och låg status inom yrkeskåren leder till dålig kontinuitet och lägre rättsäkerhet för klienten.

Systematiskt barnperspektivarbete -en risk för reducerad skälighet i relation till övriga biståndstagare

Problemet har ju varit att man har pratat om att alla skall ha ett barnperspektiv och det har inte fått kosta en krona mer än vad det gjorde innan. Det har lite varit en sådan trolla-med-knäna-idé. Det går ju inte, men då har man istället tänkt: - Jaha, men då är det kanske så att man får omprioritera bland trupperna och då är det så att man snarare blir mer restriktiv mot andra grupper”.

Att reducera barnfattigdom och tillförsäkra en skälig levnadsnivå är sammanfattningsvis en ytterst svår utmaning för socialtjänsten

Socialtjänsten saknar resurser, tid och utrymme att arbeta med det lagstadgade uppdraget och sin egen önskan att arbeta mot att stödja barnfamiljers väg mot självförsörjning:

”Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.”

Svårigheterna begränsas dock inte till att handla om enskilda tjänstemäns arbetssituation utan måste förstås mot bakgrund av en långt större utmaning och problematik där de grundläggande socialpolitiska förhållandena innebär:

Stor andel långvariga biståndshushåll

- Socialbidragets utformning har konstruerats för att utgöra en tillfällig övergångslösning under de mer kortvariga ekonomiska kriser som kan uppstå i ett hushåll. Långvariga socialbidragstagares levnadsnivå blir därmed mycket låg.
- De långvariga socialbidragshushållen ökar i omfattning. Under de senaste fyra åren har antalet långvariga biståndsmottagare i Sverige ökat med 29%. Barnfamiljer bedömdes som de mest utsatta i vår studie.
- 2010 var 37 procent av de vuxna biståndsmottagarna i Sverige långvariga. Under 2011 var nära 45 procent av biståndshushållen i Malmö långvariga.

Arbetslinjen kommer inte uppnås av många barnfamiljer

- Det rådande politiska paradigmet förespråkar tydligt den så kallade arbetslinjen som främsta lösning för den som inte klarar sin egen försörjning och har försörjningsstöd.
- Många barn lever varaktigt i hushåll där föräldrar inte kan arbeta eller vars arbetskraft inte efterfrågas. Sannolikheten för dessa familjer att kunna lämna försörjningsstödet är många gånger ytterst låg.
- Hur förhåller vi oss till att försörjningsstödet många gånger inte ger dessa barnfamiljer den skäligen levnadsnivå de är berättigade och att detta inte kommer förändras förrän deras föräldrar får den anställning som många gånger är i det närmaste ouppnåelig?

Den ekonomiska vårpropositionen

”En politik för jobb och välfärd”

Sambandet mellan jobben och välfärden är så starkt att det föreligger en risk för att det blir:

En politik för jobb=välfärd

Den centrala frågeställningen

Det finns en bred vetenskaplig evidens för att långvarig fattigdom och socialbidragstagande innebär avsevärda framtida risker för barns välfärdsutveckling (och därmed även samhällets). Då kan vi fråga oss:

- Är det hållbart och skäligt att ha en socialtjänstlag som främst är utformad för kortvariga behov samtidigt som den socialpolitiska funktionen av försörjningsstödet haft en utveckling där en stor och ökande andel i realiteten är och troligen kommer fortsätta vara långvariga biståndstagare?
- Hur förhåller vi oss till skäligheten i detta när många av dessa hushåll är barnfamiljer?

Vidare forskning

En alltför låg nivå på försörjningsstödet kan resultera i kontraproduktiva inlåsandande effekter som motverkar integration av olika slag, främst i relation till utbildning och arbete.

En ökad överskuldssättning som samhällsproblem och folkhälsofråga?

Forskning för att förstå om och i så fall hur fattigdom interagerar med vanmakt och utgör barriärer för ekonomiskt utsatta barnfamiljer.

